

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΠΑΝΤΕΛΟΔΗΜΟΥ δ. Φ.

Faculté des Lettres et Sciences
Humanies Université de Lyon

Ο ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΛΥΩΝΟΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1821 ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Όμιλοῦντες σήμερον περὶ γαλλικοῦ φιλελληνισμοῦ, ἔχομεν κατὰ κανόνα ὑπ' ὅψιν τὰ «Ἀνατολικὰ» ἄσματα τοῦ Βίκτωρος Ούγκω, τὴν «Σημείωσιν περὶ τῆς Ἑλλάδος» τοῦ Σατωθριάνδου, τὰς «Μεσσηνιακὰς» ὡδὰς τοῦ Casimir De Lavigne, ὥρισμένα ἄσματα τοῦ Βερανζέρου, τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῶν «Ἐλληνικῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν» ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου Φωριέλ, τὴν συγκρότησιν τῆς Φιλελληνικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Παριοίων καὶ τὴν κάθοδον εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἄγωνα τῶν προγόνων ἡμῶν Γάλλων φιλελλήνων πολεμιστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἴδιαιτέραν θέσιν κατέχουν ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρος, ὁ ναύαρχος De Rigny καὶ ὁ στρατηγὸς Μαιζών. Ἡ φιλελληνικὴ ὅμως κίνησις ἀνὰ τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 δὲν ἀποτελεῖ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐκδήλωσιν ὥρισμένων διακεκριμένων ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν ἢ σημαιινόντων ἐκπροσώπων τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς χώρας. Ἀντιθέτως, αὕτη παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν τόσον εἰς τὰς πηγὰς αὐτῆς ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις. Είναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ οὐδέποτε ἐπαυσαν νὰ προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν τῆς Δύσεως καὶ νὰ στρέφουν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν στενάζοντας ἀπογόνους τοῦ Περικλέους. Κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀν καὶ παραπορῆται σημαντικὴ ἔξαροις τῶν ἐθνικῶν πηγῶν, σημειοῦται ἰδιαιτέρως ἀξιόλογον ρεῦμα ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς Γραμματείας, διειλόμενον κυρίως εἰς τὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ αἰῶνος τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὡς καὶ ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν συνεχείᾳ σημιαντικῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Περιηγηταί, διπλωμάται, βοτανολόγοι, ποιηταὶ καὶ ἀρχαιολόγοι ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα πρὸς συλλογὴν κειρογράφων, ἐπιτόπιον μελέτην τῶν μνημείων, περιγραφὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, διενέργειαν ἀνασκαφῶν παραλλήλως ὅμως συλλέγουν πληροφορίας περὶ τῆς κρατούσης εἰς τὴν ἀπέραντον Ὁθωμανικὴν Αύτοκρατορίαν καταστάσεως καὶ τονίζουν ἰδιαιτέρως εἰς τὰς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις καὶ ἐποίησιν ἀναφορὰς καὶ ὑπομνήματα, τὰ δόπια ἐδημοσίευσον ἐπιστρέφοντες εἰς Γαλλίαν, τὴν ἀνάγκην ἀπελευθερώσεως τῶν Ἐλλήνων ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἄλλωστε αἱ ιδέαι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος καταλλήλως ἐκτοξευθέντα συνθήματα περὶ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ὑποδούλων λαῶν τῆς Εὐρώπης προητοίμιασαν τὰ πνεύματα εἰς τὴν Δύσιν, ἵνα δεχθοῦν εὑμενῶς τὸν ἐλληνικὸν ἀπελευθερωτικὸν ἄγωνα, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ ἐπίσημος πολιτικὴ τῶν κυβερνήσεων εἶχε

κηρυχθῆ ἐναντίον πάσις ἔξεγέροεως ἐν Εύρωπῃ μετὰ τὴν τελικὴν ἥτταν τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων. Ὡς αἴτιον τῆς φιλελληνικῆς κινήσεως πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ραγδαίᾳ ἀνάπτυξις τοῦ Ρωμαντιοῦ, δόσις ἔξηρε τὸ πατριωτικὸν συναίσθημα καὶ τὰς ἐπαναστατικὰς διαθέσεις τῶν ὑποδούλων λαῶν, ἔξυπνησε τὰ ἡρωικὰ κατορθώματα τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἐπέδειξεν ὅλως ἴδιαιτέρον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ χρῆμα τῆς Ἀνατολῆς. Βεβαίως πολλάκις οἱ Ρωμαντικοὶ ποιηταί, διαπνεόμενοι ὑπὸ οὐχὶ ἀκραιφνῶν φιλελληνικῶν συναίσθημάτων πάντοτε, ἔξεμεταλλεύθησαν τὰ γεγονότα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ Ἐλληνικοῦ ἀγῶνος, προκειμένου νὰ ἐφαρμόσουν τὰς αἰσθητικὰς των ἀντιλήψεις, νὰ ίκανοποιήσουν διαθέσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ των κόσμου καὶ νὰ ἀνταποκριθοῦν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συρμοῦ. Ἐνδεικτικὸν ἄλλωστε εἶναι ὅτι θεωροῦμεν κατὰ κανόνα σήμερον ὡς κυριωτέραν ἀντιπροσωπευτικὸν ἐκδήλωσιν τοῦ λογοτεχνικοῦ γαλλικοῦ φιλελληνισμοῦ τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ἀνατολικά» τοῦ Οὐγκώ, δημοσιευθεῖσαν μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐλάχιστα συμβάλλουσαν εἰς τὴν μεταστροφὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἐναντὶ τῆς ἱερᾶς ὑποθέσεως τῶν προγόνων ἡμῶν. Ὡθησον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλελληνικῆς κινήσεως ἔδωκεν ὡσαύτως ἡ κρατοῦσα ἐν Γαλλίᾳ πολιτικὴ κατάστασις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Οὕτως οἱ ἀντιπολιτεύομενοι τὴν συντηρητικὴν κυβέρνησιν τοῦ Villèle, ἐτάχθησαν ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅχι τόσον διὰ νὰ πλήξουν τὴν φιλοτουρκικὴν κυβερνητικὴν πολιτική, ὅσον διὰ νὰ προκαλέσουν τὴν πτῶσιν τοῦ Υπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐκμεταλλεύομενοι τρόπον τινὰ τὸ δίκαιον αἴτημα τῶν ἀγωνιζομένων προγόνων ἡμῶν. Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι ὁ Σατωριάνδος, δόσις κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀν καὶ ἦτο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας καὶ μεγίστας ὑπηρεσίας ἡδύνατο ὅπως προσφέρῃ, ἔνεκα θέσεως, εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἔξεδήλωσε τὰ φιλελληνικά του συναίσθημα μόνον ὅταν ἀπώλεσε τὸ χαρτοφυλάκιον καὶ ἀπέβη τὸ σύμβολον τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου δημος ἡ ἐλληνικὴ ὑπόθεσις προσείλκυσεν διακεκριμένους ἐκπροσώπους ἀπασῶν τῶν πολιτικῶν παρατάξεων ὡς οἱ κόμης de Choiseul, στρατηγὸς Sébastiani, ὁ ἐκδότης Firmin - Didot, Villemain, Ternaux, κόμης Fitz - James, Βενιαμίν Constant, μέλη τῆς «Ἐλληνικῆς Ἐπιτροπῆς» τῶν Παρισίων.

Ἡ πτῶσις τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ ἀποστράτευσις ὑπὸ τῶν παλινορθωθέντων Βουρβώνων τῶν πιστῶν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ ἐδημούργησεν εἰς τὴν Γαλλίαν πλῆθος ἀναμενόντων ἀνάληψιν ὑπηρεσίας στρατιωτικῶν, οἱ ὄποιοι ἤρχισαν συρρέοντες εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐθελοντῶν ἀγνῶν φιλελλήνων πολεμιστῶν ἐξ ὅλης τῆς Εὐρώπης. Οἱ μὲν εὔρισκον ἀδιέξοδον εἰς τὴν κατάστασιν ἀπραγίας καὶ δυσμενείας, εἰς ἣν περιέπεσαν κατὰ τὴν τελευταίαν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 πενταετίαν, οἱ δὲ νέοι φοιτηταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμφορούμενοι ὑπὸ λατρείας πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐλληνικὸν μεγαλεῖον, ἀπέτιον φόρον τιμῆς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐκ τῶν ἐφημερίδων τῶν Παρισίων τὴν ἐλληνικὴν ὑπόθεσιν ὑπεστήριξαν ἔξι ἀρχῆς ὁ Courrier Français καὶ ὁ Constitutionnel, ἐνῷ ἡ Gazette de France καὶ ἡ Λευκὴ Σημαία, θεματοφύλακες τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, ἐτάχθησαν ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς Υψηλῆς Πύλης. Ἡ ἐφημερὶς Journal des Débats κατ' ἀρχὰς ἐτήρησεν ἐπιφυλακτικὴν στάσιν ἐναντὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, σὺν τῇ παρόδῳ δημος τοῦ χρόνου καὶ ἴδιαιτέρως κατόπιν προτροπῆς τοῦ Σατωριάνδου αὗτη ἀπέβη ὅργανον τῆς Φιλελληνικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γαλλικῆς Πρωτεύουσης. Ὁ ἡμερήσιος τύπος τῆς Λυῶνος κατὰ

τὴν διάρκειαν τῶν τεοσάρων πρώτων ἐτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐλάχιστα ἡσχο-
λήθη περὶ τὴν ἀπελευθερωτικὴν ἔξεγερσιν τῶν ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν τῆς Ἀ-
νατολῆς. Τοῦτο ὅφελεται κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν κρίσιν,
τὴν ὥποιαν διῆλθεν ἡ πόλις κατὰ τὴν δευτέραν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβώ-
νων, ὡς καὶ εἰς τὰ αίματηρά ἐπεισόδια μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων πολιτικῶν
παρατάξεων. Ὁ δεινῶς δοκιμασθεὶς λαὸς τῆς Λυσσού, φύσει συντηρητικός,
ἰδιοτελῆς καὶ καιροσκόπος, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀντίδρασίν του
ἐναντὶ τῆς ἐπισήμου κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῶν διαδραματιζομένων εἰς
τὴν νότιον ἄκραν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου γεγονότων. Ἀλλωστε ἐκ τῶν
ἐφημερίδων τῆς δευτέρας γαλλικῆς πόλεως μόνον ἡ *Gazette Universelle de Lyon*
εἶχεν ἐπισήμως ἄδειαν, ὥπως σχολιάσῃ ἐλευθέρως πολιτικῆς καὶ στρα-
τιωτικῆς φύσεως θέματα, ἀπηλλαγμένη πάσης λογοκρισίας ἐκ μέρους τῆς
κρατικῆς ἀρχῆς. Τοιουτούρπως αἱ ἐλάχισται περὶ Ἑλλάδος ἐκδηλώσεις εἰς
Λυσσανα κατὰ τὴν περιόδον ταύτην περιορίζονται εἰς τὴν εἰδησεογραφίαν τοῦ
ἡμερησίου τύπου, δὲ ὥποιος κατὰ κανόνα ἐπαναλαμβάνει εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν
Ἑλλάδι συμβαινόντων τῶν ἀνωτέρω μνημονεύθεισῶν ἐφημερίδων τῶν Παρι-
σίων, ὡς καὶ τῶν ἐφημερίδων *Gazette d' Augsbourg, Observateur Autrichien*
καὶ ἴδιαιτέρως τῶν ἐφημερίδων τῆς Αωζάνης καὶ τῆς Γενεύης.

Ἡ συνεχὴς αὐτὴ καὶ ἀντικειμενικὴ κατὰ τὸ πλεῖστον διαφωτίσις τῆς κοι-
νῆς γνώμης ἐπὶ τῶν ιστορικῶν γεγονότων τῆς πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ
ζυγοῦ ἔξεγέρσεως τῶν προγόνων ἡμῶν θὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς ἀναπτύ-
ξεως, εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ροδανοῦ, τοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος, τὸ ὄ-
ποιον ἀνέμενε τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ ἐνισχύσῃ ση-
μαντικῶς τὸ ἔργον τῶν Φιλελληνικῶν Ἐπιτροπῶν. Τοῦτο ἐπετεύχθη, δτε ἐπὶ
κεφαλῆς τῶν φιλελληνικῶν κύκλων τῶν Παρισίων ἐτέθησαν γνωστοὶ συγγρα-
φεῖς, πολιτικοὶ ἀπασῶν τῶν παρατάξεων καὶ στρατιωτικοί, ὡς ὁ Σατωθριάνδος,
Βενιαμίν Κονστάν, Βιλλεμαίν, δούκης de Choiseul, Firmin
Didot καὶ στρατηγὸς Σεμπαστιανί. Οἱ διακείμενοι εὐμενῶς πρὸς τὴν ἐλληνι-
κὴν ἐπανάστασιν πολίται τῆς Λυσσού ἀνεθάρησαν καὶ ἥρχισαν ἐργαζόμενοι
ἀόκνως πρὸς ἀφύπνισιν τῶν φιλελληνικῶν συναισθημάτων τῆς κοινῆς γνώ-
μης. Τὴν 22αν Σεπτεμβρίου 1825 ὀλόκληρος ἡ πρώτη σελὶς τῆς Ἐφημερίδος
*Eclairer du Rhône*¹ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, τονίζου-
σα ἴδιαιτέρως τὴν καταβολὴν χρηματικῶν ποσῶν καὶ τὴν διενέργειαν ἐράνων
πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ὑπὲρ Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας μαχομένων ἀδελφῶν τῆς Ἀ-
νατολῆς. Διὰ πρώτην φορὰν μάλιστα ὁ ἀνώνυμος ἀρθογράφος ἔγειρεται ἐναν-
τίον τῆς κρατούσης συνηθείας, ὥπως θεωρῶνται ὡς «φιλελεύθεροι», ἢτοι ὡς
ἀντίθετοι τῆς κυβερνώσης πολιτικῆς παρατάξεως καὶ τοῦ κρατοῦντος πολιτι-
κοῦ συστήματος, οἱ διακείμενοι εὐμενῶς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.
Ἐκτοτε ἡ ιερὰ ὑπόθεσις τῶν Ἑλλήνων καταλαμβάνει τὴν πρώτην θέσιν εἰς
τὰς σελίδας τῶν ἐφημερίδων τῆς Λυσσού, αἵτινες ἀποθαίνουσι τὸ ἐπίκεντρον
τῶν φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀκμῆς τοῦ φιλελληνισμοῦ εἰς τὴν δευτέραν πό-
λιν τῆς Γαλλίας, ὁ ἡμερήσιος τύπος αὐτῆς διέθετε πέντε ἐφημερίδας, ἢτοι τὴν
Gazette Universelle de Lyon, τὴν *Journal du Commerce*, τὸν *Eclairer du Rhône*, τὸν *Indépendant* καὶ τὰ *Δικαστικὰ Νέα*, ὡς καὶ ἐν μηνιαῖσιν περιοδικὸν
σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Archives statistiques et politiques du département
du Rhône». Ἐκ τῶν ἐφημερίδων τούτων ἀρχαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ *Gazette Uni-
verselle de Lyon*, κυκλοφορήσασα διὰ πρώτην φορὰν τὴν 1ην Ἰανουαρίου
1821. Αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐτήρησεν οὐδετέραν στάσιν ἐναντὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐ-

1) Ἀριθ. Φ. 10, σ. 1η.

παναστάσεως, ἀναδημοσιεύουσα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰδήσεις περὶ τοῦ ἄγωνος τῶν προγόνων ἡμῶν ἐκ τῶν ἐφημερίδων *Observateur Triestin, Observateur Autrichien, Gazette d' Augsbourg* καὶ ἐκ τοῦ *Spectateur Oriental* τῆς Σμύρνης ἥδη ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1821. Σπανιώτατα δικαιολίασε τὰ διαδραματιζόμενα ἐν Ἑλλάδι γεγονότα, τὰ δόποια ουνήθως κατελάμβανον τὴν πρώτην σελίδα πολλῶν ἐφημερίδων τῆς Εὐρώπης. Εἶναι μάλιστα ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ εἰδήσεις περὶ Ἑλλάδος ἀφθονοῦν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως, διότι προφανῶς ἀπὸ τοῦ 1825 ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Φιλελληνικῆς ἐν Λυῶνι κινήσεως ἐτέθησαν ἄνδρες, ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀντιπολιτευομένην τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν τοῦ *Villèle* παράταξιν. Εἰς ὥριομένας δὲ περιπτώσεις ουγκεκριμένως κατὰ τὴν διενέργειαν τοῦ Ἐράνου ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν, αὕτη ἔλαβεν ἀρνητικὴν στάσιν ἔναντι τοῦ αὐξανομένου ρεύματος τῶν φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων.

Ἡ «Ἐφημερὶς τοῦ Ἐμπορίου»²⁾ υἱόθετεῖ φιλελληνικὴν στάσιν ἥδη ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1824, σχολιάζουσα εὐμενῶς κατὰ κανόνα καὶ προβάλλουσα εἰς τὸ εὐρύτερον κοινὸν τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ὑποθέσεως λογοτεχνικὴν δημιουργίαν τῶν ἐκ Λυῶνος ποιητῶν καὶ ουγγραφέων, δημοσιεύουσα ἀνταποκρίσεις περὶ τῶν ἡρῷκῶν κατορθωμάτων τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐγερθέντων ἀγωνιστῶν, παρέχουσα διεξοδικῶς στοιχεῖα περὶ τῶν διαφόρων ἐράνων καὶ χρηματικῶν εἰσφορῶν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῶν Φιλελληνικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ πληροφοροῦσα συστηματικῶς καὶ ἀνελλιπῶς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς περὶ τῶν εἰδικῶν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, ὃν αἱ εἰσπράξεις θὰ διετίθεντο πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἄγωνος τῶν ἀποσειόντων τὸν βάρβαρον τουρκικὸν δεσποτισμὸν. Συνελόντι δ' εἰπεῖν ἡ συμβολὴ αὐτῆς εἰς τὴν ἀγάπτυξιν τοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος ἐν Λυῶνι ὑπῆρξεν ἀνυπολόγιστος, διότι ὑπερημύνθη εἰλικρινῶς τοῦ δικαίου αἰτήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ προέβαλε καταλλήλως τὸ ἔργον τῶν ουσταθειοῶν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Γαλλίας Φιλελληνικῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἡ ἐφημερὶς *Indépendant* ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου αὐτῆς τάσσεται ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀποβαίνει σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου προπύργιον τοῦ ἐν Λυῶνι φιλελληνιομοῦ. Εἰς τὰς στήλας αὐτὰς εὗρισκον προθύμως οτέγην λογοτεχνικὰ κείμενα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἡρῷκὸν ἄγωνα τῶν προγόνων ἡμῶν, ὡς καὶ ἀνακοινώσεις περὶ τῶν φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων. Εἶναι ἀξιοσημείωτον μάλιστα ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερὶς δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐνημέρωσιν τοῦ κοινοῦ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι διαδραματιζομένων γεγονότων καὶ εἰς τὴν προσολὴν τοῦ φιλελληνικοῦ ρεύματος, ἀλλὰ ἐπιδιώκει νὰ παράσχῃ κατευθυντήριον γραμμήν καὶ νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν εὐνοϊκῶν διακειμένων πρὸς τὴν ἰερὰν ἐλληνικὴν ὑπόθεσιν ἀναγνωστῶν αὐτῆς, προκειμένου νὰ ὑπάρξουν θετικὰ ἀποτελέσματα ὑπὲρ τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τοῦ δεινοπαθοῦντος ἀμάχου πληθυσμοῦ. Δεδικαιολογημένως λοιπὸν εἰς τὸ φύλλον³⁾ τῆς 26ης Μαΐου 1827 ἡ ἐφημερὶς ἐκφράζει τὴν περηφάνειαν αὐτῆς, διότι ἀπὸ τῆς ἴδρυσεώς της ὑπῆρξε «τὸ σταθερὸν δργανον τῆς ἱερᾶς ὑποθέσεως τῶν Ἑλλήνων», τὸ ὄποιον παρὰ τὰ ὑπὸ τῆς κυβερνητικῆς παρατάξεως παρεμβαλλόμενα ἐμπόδια, ἐτήρησεν ἀδιάλλακτον γραμμήν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, διαπνεόμενον δχι τόσον ὑπὸ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν καὶ πολιτικῆς σκοπιμότητος, δσον ὑπὸ ἀκραιφνῶν συνανθημάτων φιλανθρωπί-

2) *JOURNAL DU COMMERCE DE LA VILLE DE LYON ET DU DEPARTEMENT DU RHONE.* Ἐκυκλοφόρει ἐκάστην Δευτέραν, Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν ἀπὸ τῆς 10ης Δεκεμβρίου 1823.

3) Ἀριθ. Φ. 219, σ. 1η.

ας, δικαιοσύνης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὰ ἐπίτεύγματα τῶν νέων Μαραθωνούχων.

Ἐπίκεντρον τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐκδηλώσεων ἀπέβη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ ἡ ἔφημερὶς «Eclaireur du Rhône»⁴, ἐπίσημον δργανὸν τῶν φιλελληνικῶν κύκλων τῆς Λυῶνος. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους 1826 νιοθετεῖ ἀναφανδὸν στάσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἀφιερώνει πολλάκις τὴν πρώτην οελίδα αὐτῆς εἰς τὴν προβολὴν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ποικίλων φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων, προκαλέσασα ἐπανειλημμένως τὴν ἀντίδρασιν ἐτέρων δημοσιογραφικῶν δργάνων τῆς Λυῶνος. Ἡ ἔφημερὶς αὗτη ἀπέδωκε μεγάλην οημασίαν εἰς τὰς πρακτικῆς φύσεως ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ ἀγωνιζομένου ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ ὑπεριημένη τούτων δι’ δλων τῶν μέσων καὶ δυνάμεων αὐτῆς. Κατ’ ἀκολουθίαν δὲν εἶναι ἄξιον ἀπόριας ὅτι οπανίως εἰς τὰς στήλας αὐτῆς ἀνευρίσκομεν ποιητικὰς περὶ Ἑλλάδος συνθέσεις καὶ ιστορικὰς διατριβάς. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τὰ δύο δημοσιευθέντα ἔμμετρα κείμενα⁵ εἰς τὴν ἔφημερίδα «Eclaireur du Rhône» ἀναφέρονται εἰς τὸν διενεργηθέντα εἰς Λυῶνα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων ἔρανον, ὁ ὥποιος ἀπετέλεσε καὶ τὴν πρώτην οημαντικὴν φιλελληνικὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν δευτέραν πόλιν τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον, ἐκτὸς τῆς Gazette Universelle de Lyon, ἡ ὥποια κατὰ κανόνα τηρεῖ ἐπιφυλακτικὴν στάσιν ἔναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς ὥρισμένας περιπτώσεις μόνον ἐκφράζει ἀρνητικὴν διάθεσιν, ἀνήκει ἡ ἔφημερὶς «Echo de l’ Univers»⁶, ἐκδιδομένη ὑπὸ ἐπιτροπῆς «ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων», καὶ κυκλοφοροῦσα ἐκάστην Τρίτην, Παρασκευὴν καὶ Κυριακὴν. Αὕτη ἐπιδιώκει, ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλελληνικῆς κινήσεως, ὅχι τόσον διὰ τῆς ὑπερασπίσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σουλτάνου, δοσον διὰ τῆς ἔξαρσεως τῆς ἀνάγκης διατηρήσεως τῆς τάξεως καὶ ἐνισχύσεως ὑλικῶς τῶν πιστικῶν οἰκογενειῶν τῆς Λυῶνος. Ὁπισθεν ὅμως τῶν ἐπιχειρημάτων τούτων κρύπτονται πολιτικοὶ λόγοι ἐπιθέσεως ἔναντι τῶν ἔφημερίδων τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Οὕτως ἔγειρεται ἔναντι τῶν χρηματικῶν εἰσφορῶν καὶ ἔρανων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, χαρακτηρίζουσα ὡς ἐσφαλμένας πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν συγκινητικῶν φιλελληνικῶν ἐνεργειῶν ὥρισμένων ἰδρυμάτων τῆς πόλεως καὶ θεωροῦσα ὡς ἀσυμβίθαστον πρὸς τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς τῆς φιλανθρωπίας τὴν ἐγκατάλειψιν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πολυαρίθμων οἰκογενειῶν, μαστιζομένων ὑπὸ τῆς οημειωθείσης κρίσεως εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς μετάξης, πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων⁷. Εύτυχῶς ὅμως ἡ ἐκδοσὶς τῆς ἔφημερίδος διεκόπη τὴν 14ην Νοεμβρίου 1826 καὶ οὕτως ἀνεστάλη τὸ ἀνθελληνικὸν ἔργον αὐτῆς, τὸ ὥποιον ἀλλωστε ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἔσχεν ἐπὶ τοῦ καθόλου φιλελληνικοῦ ρεύματος ἐν Λυῶνι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

“Οοσον ἀφορᾶ τέλος εἰς τὴν μηνιαίαν ἐπιθεώρησιν Archives statistiques et politiques du département du Rhône, αὕτη κατὰ κανόνα ἐτήρησεν οὐδέτεραν στάσιν ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐλάχιστα ἡσούληθη περὶ τὰς φιλελληνικὰς ἐκδηλώσεις, ἡγνόησε παντελῶς τὴν οχετικὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα λογοτεχνικὴν δημιουργίαν πολλῶν ποιητῶν τῆς Λυῶνος καὶ ἀνέφερε μόνον

4) ECLAIREUR DU RHONE, JOURNAL DU COMMERCE ET DE L’ INDUSTRIE, DES THEATRES, DES MOEURS, DE LA LITTERATURE ET DES ARTS.

5) Ἀριθ. Φ. 102, σ. 4η. 103, σ. 1η.

6) ECHO DE L’ UNIVERS, JOURNAL DE LITTERATURE, SCIENCES ET ARTS, ET DE COMMERCE, LYON 1826.

7) Ἀριθ. Φ. 35, ,σ. 1η. 28 ’Απριλίου 1826.

τὰ ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἔργα φίλων τῆς συντάξεως ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

Κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐν Λυῖνι φιλελληνισμοῦ διακρίνομεν κυρίως τέσσαρας κατηγορίας ἐνεργειῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως:

α) τοὺς διενεργηθέντας ἐράνους ὑπὸ τῶν εὐλαβῶν κυριῶν τῆς Λυῖνος καὶ τὰς χρηματικὰς καταθέσεις εὐπόρων πολιτῶν παρὰ τὰς πρὸς τοῦτο εἰδίκοις συμβολαιογράφοις τῆς πόλεως· β) τὰς ποικίλας καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις· γ) τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπόθεσιν λογοτεχνικὴν δημιουργίαν καὶ δ) εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Ἀκαδημίας τῆς Λυῖνος περὶ τῶν αἰτίων, ἅτινα ἐπιβάλλουν τὴν στροφὴν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν κριτῶν τῆς Εὐρώπης πρὸς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τὴν 22αν Σεπτεμβρίου ὁ ἀνώνυμος ἀρθογράφος τῆς ἐφημερίδος *Eclairer du Rhône*⁸⁾ καλεῖ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ὅπως προσφέρουν πᾶσαν δυνατὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ δεινοῦ ἀγῶνος τῶν διοθρήσκων ἀδελφῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀναφέρει δὲ ὅτι αἱ καταθέσεις δέονται, ὅπως ἀπευθύνωνται εἰς τὸν συμβολαιογράφον *Joanon Navier*, ὁ ὥποιος ἀνελάμβανε μετὰ τοῦ τραπεζίτου Αὐγούστου *Bontoux* τὴν ὑποχρέωσιν ἀποστολῆς τοῦ συγκεντρωθησομένου ποσοῦ εἰς τὴν *Φιλελληνικὴν Επιτροπὴν* τῶν Παριοίων. Ἡδη τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1826 ἀποστέλλονται εἰς Παριοίους ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ συμβολαιογράφου 381 φράγκα, ἐνῷ ἡ Στοὰ τῆς Λυῖνος «Εἰλικρινὴς Φιλία» κατέβαλεν ιδιαιτέρως τὸ ποσὸν τῶν 300 φράγκων⁹⁾.

Προηγουμένων ἡ «Ἐφημερὶς τοῦ Ἐμπορίου» εἶχε προβάλλει τὴν ἰδέαν συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ φύλλον αὐτῆς τῆς 15ης Ιουλίου 1825:

«Ἐχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀνακοινώσωμεν πρῶτοι ὅτι θὰ ἀνοιγῇ προσεγώς ἐγγραφὴ συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν πόλιν μας. Εἴναι ἄξιον θαυμασμοῦ μάλιστα ὅτι ἡ Λυών, ἡ ὥποια πάντοτε δίδει πρώτη τὸ παραδειγμα, ὅσάκις πρόκειται νὰ ἔλθωμεν ἀρωγοὶ τῆς δυστυχίας καὶ νὰ ἐνθαρρύνωμεν τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὰς ὡραίας πράξεις, δέν ἐσκέφθη νὰ διοργανώσῃ μίαν ἐγγραφὴν συνδρομῶν πρὸς ὅφελος τῶν γενναίων Ἑλλήνων, εἰμὴ μόνον μετὰ πολλὰς ἄλλας πόλεις... Είς συμβολαιογράφος θὰ ἀναλάβῃ τὴν συγκέντρωσιν τῶν πολυαριθμῶν δώρων, τὰ ὥποια θὰ προσφέρουν οἱ κάτοικοι τῆς Λυῖνος ὑπὲρ τῆς Ἱερᾶς ὑποθέσεως τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ»¹⁰⁾.

Ταχέως δημοσιεύονται, ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων κατάλογοι τῶν καταβαλλομένων ποσῶν μετὰ τῶν ὄνομάτων τῶν δωρητῶν. Φαίνεται ὅτι ἡ πρόσκλησις αὐτῆς τῶν φιλελληνικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν κύκλων τῆς Λυῖνος εὗρε μεγάλην ἀπήκησιν μεταξὺ τῆς νεολαίας τῆς πόλεως, ἡ ὥποια ἐσπευσε νὰ προσφέρῃ τὸν δύολὸν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς κοιτίδος τοῦ πολιτισμοῦ. Ἔμπεποτισμένη ὑπὸ τῶν ἀκηράτων δώρων τῆς ἐλληνικῆς σοφίας καὶ παιδείας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀδιάφορος ἐνώπιον τῆς δυστυχίας τῆς πατρίδος τῶν Γραμμάτων, τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Λάτρις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ μεγαλείου, ἐσπευσεν, ὅπως παράσκη πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ ἔθνους ἀγωνιζομένου ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ πρὸς εὐόδωσιν τῆς ἀπολυτρωτικῆς προσπαθείας αὐτοῦ. Οὕτως εἰς τοὺς καταλόγους τῶν εἰσφορῶν βλέπομεν ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν τεσσάρων πρώτων τάξεων τοῦ Βασιλικοῦ Κολλεγίου συνεισέφερον 180 φράγκα καὶ ὅτι ἔτερα προσφορὰ νέων ἀνήλθεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 100 φράγκων. Ἄναλογον πο-

8) Ἀριθ. Φ. 94, σ. 1η.

9) L' INDEPENDANT, ἀριθ. Φ. 18, σ. 1η.

10) Ἀριθ. Φ. 245, σ. 1η.

σὸν συνεκεντρώθη ὑπὸ τῶν μιαθητῶν καὶ καθηγητῶν τοῦ Κολλεγίου Saint Claire, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλέλληνος καθηγητοῦ τῆς ρητορικῆς καὶ ποιητοῦ Grandprestret. Μαθηταὶ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς κατέθεσαν εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐφημερίδος L' Eclaireur du Rhône 161 φράγκα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων¹¹. Ἐκκλησιν πρὸς τὴν νεολαίαν ἀπευθύνει ἡ ἐφημερὶς Indépendant τῆς 12ης Ἀπριλίου 1826, τονίζουσα τὴν ἀνάγκην διοργανώσεως συνδρομῶν εἰς συχναζόμενα ὑπὸ τῶν νέων κέντρα τῆς Λυῶνος:

«Ἄι φωναι τῶν θυμάτων τῆς Ἀνατολῆς ἀντήχησαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου μέχρις ἥμων ἵσως ὅμως οὐδέποτε ἡ ἔκρηξις τοῦ οἰκτοῦ καὶ τοῦ θαυμασμοῦ ὑπῆρχεν ἰσχυροτέρᾳ τῆς ὑφισταμένης σῆμερον· βλέπομεν αὐτὴν αὖξανομένην ὡς χείμαρρον ἔτοιμον ὅπως παρασύῃ τὰ ἀντιτιθέμενα τῇ θητῇ φράγκῳ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης κινήσεως πάντων τῶν πνευμάτων, ἀπασῶν τῶν τάξεων, πάντων τῶν φύλων ὑπὲρ ἑνὸς λαοῦ, ὁ ὅποιος ὑφίσταται τὸ μαρτύριον ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, ἡ γαλλικὴ νεολαία δὲν θὰ ὠφειλε νὰ ἀδιαφορήσῃ. Εἰς ἐντευκτήριον, εἰς τὸ ὅποιον συγκάζουν κυρίως νέοι ἔμποροι, ἥνοιχθη αὐθορμήτως ἐγγραφὴ συνδρομῶν καὶ ἐντὸς δύο ἥμερῶν ὁ κατάλογος ὑπερεπληρώθη ὑπὸ πολυαριθμῶν ὄντων. Βεβαιοῦν ὅτι τὸ παραδειγματικό τοῦτο θὰ ἀκολουθήσουν ἄπαντα τὰ ἐντευκτήρια τῆς πόλεως. Ἐπιδοκιμάζομεν τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἰδέαν, ἡ ὅποια ἔχει ὡς πλεονέκτημα νὰ καθιστᾶ αἱσθμητὴν τὴν κοινότητα ἡ μᾶλλον τὴν συμπάθειαν τῶν συναισθημάτων καὶ τὴν διάθεσιν πρὸς εὐγενεῖς καὶ γενναίας πράξεις, αἴτινες δημιουργοῦντα μεταξὺ τῶν νέων τῆς Γαλλίας εἶδος συλλόγου ἀλληλεγγύης¹².

‘Ἀνάλογον εἶναι καὶ τὸ ἄρθρον εἰς τὴν ἐφημερίδα Eclaireur du Rhône τῆς 8ης Ἀπριλίου ἔξι ἀφορμῆς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης συνδρομῆς τῶν νέων ὑπαλλήλων τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων τῆς Λυῶνος:

«Ἐξωργισμένη ἔνεκα τῆς μαραίωνος καταστάσεως καταπτώσεως καὶ δουλείας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, βαθέως συγκεκινημένοι ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν γενναίων καὶ ἀδιαλείπτων προσπαθειῶν αὐτῶν, ὅπως θραύσουν τὸν ζυγὸν τῆς ὑποδουλώσεως, ἐν ἀγανακτήσει κυρίως ἔνεκα τῶν ἀπείρων συμφορῶν καὶ τῶν αἱματηρῶν δυστυχιῶν, τῶν ὅποιων ἀποβαίνουν καθημερινῶς θύματα, ἡ γαλλικὴ νεολαία δὲν δύναται, ὅπως ἀρεσθῇ εἰς εὐχάρας καὶ στεῖρα δάκρυα· αἱσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ συμβάλῃ δι’ ὠφελίμων βοηθημάτων εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῆς κακοτυχίας καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαίας πατριόδος τῶν ἐπιστημῶν, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν ἑνὸς χριστιανικοῦ λαοῦ. Εὐγενὴς ἔξαρσις, μεγάθυμα συναισθήματα, ἐπιδοκιμάζομενα καὶ συμμεριζόμενα ὑπὸ παντὸς ὑπάρχοντος ἐπὶ τῆς γῆς τιμίου, φιλανθρώπου καὶ ἐναρέτου¹³.

‘Ἡ ἴδιαιτέρα οπημασία, τὴν ὅποιαν ἀπέδωκεν ὁ τύπος εἰς τὴν συμμετοχὴν τῆς νεολαίας εἰς πάσας τὰς φιλελληνικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἴδιαιτέρως εἰς τὰς πρακτικῆς ὠφελείας ἐνεργείας, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου, τὸ ὅποιον περιγράφει ἡ ἐφημερὶς Indépendant εἰς τὸ φύλλον τῆς 23ης Ἀπριλίου, ὡς ἐνδεικτικὸν τῆς εὐρυτάτης διαδόσεως τοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος μεταξὺ τῆς οπουδαζούσης νεολαίας. Ἀναφέρεται ὅτι μαθηταὶ τῆς τελευταίας τάξεως τοῦ Βασιλικοῦ Κολλεγίου τῆς Λυῶνος κρυφίως περιέφερον κατάλογον, εἰς τὸν ὅποιον ἀνεγράφοντο τὰ ὑπὸ τούτων προσφερόμενα χρήματα ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων ἐν ὥρᾳ μάθηματος.. ‘Οταν τοῦτο πε-

11) ECLAIREUR DU RHÔNE, ἀριθ. Φ. 110, σ. 1—2.

12) Ἀριθ. Φ. 44, σ. 2a.

13) Ἀριθ. Φ. 95, σ. 1η.

ριέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀπεκαλύφθη οὕτως ἡ εὐγενῆς ἐνέργεια αὐτῶν, ἔδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸν διδάσκοντα ὅπως ἐκδηλώσῃ τὰ φιλελληνικὰ συναισθήματα αὐτοῦ καὶ ἐνισχύσῃ τὴν ὥραίαν πρᾶξιν τῶν τροφίμων τοῦ Κολλεγίου¹⁴. Αἱ ταχθεῖσαι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐφημερίδες τῆς Λυδίας δὲν περιορίζονται μπλῶν νὰ προβάλουν τὰς ἐκδηλώσεις συμπαθείας πρὸς τοὺς διεξάγοντας τὸν ὑπὲρ πάντων ἄγῶνα προγόνους ἡμῖν τῶν φιλελληνικῶν κύκλων τῆς πόλεως, ἀλλὰ προβαίνουν συνήθως εἰς πρακτικὰς ὑποδείξεις, ἐνισχύουν καὶ ἔξαίρουν τὰ συναισθήματα συμπαθείας τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους ύπερασπιστὰς τοῦς χριστιανικῆς πίστεως, ἐπιτίθενται δριμύτατα ἐναντίον τῶν ύπερεμάχων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διατηρήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ τῆς οἰκονομικῆς βοηθείας τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν τῆς πόλεως καὶ παρέχουν τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν εἰς τὰς ποικίλας ἐνεργείας τῆς φιλελληνικῆς ἐν Λυδίᾳ κινήσεως.

Ίδιαιτέρως δῆμος ἔστρεψε τὴν προσοχήν του ὁ ἡμερήσιος τύπος τῆς πρωτευούσης τοῦ Ροδανοῦ πρὸς τὴν πρωτοβουλίαν διακεκριμένων κυριῶν τῆς πόλεως πρὸς διενέργειαν ἐράνων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω τὴν 13ην Ἀπριλίου 1826 ἡ ἐφημερίς *Eclaireur du Rhône* δημοσιεύει ἐπιστολὴν τῆς συγκροτηθείσης ἐρανικῆς ἐπιτροπῆς, προεδρευομένης ὑπὸ τῆς Κυρίας Andréée Bontoux:

«Ἡ ιερὰ ὑπόθεσις τῆς θρησκείας, τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἑλλήνων περιέλαβε δι’ εὐσεβοῦς ζήλου τὰς κυρίας τῶν Παρισίων ἔρανοι ἐνεργοῦνται ὑπὸ τούτων εἰς ὅλας τὰς συνοικίας τῆς πρωτεύουσης καὶ τὰ δῶρα, τὰ δποῖα συλλέγουν, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ εὐεργεσία εἶναι ἀρετὴ τῶν Γάλλων. Ἀριδέει ὑμῖν, κυρίαι τῆς Λυδίας, δπως πρῶται μιμηθῆτε τὸ ὁραῖον τοῦτο παράδειγμα. Ἄς διενεργηθοῦν ἔρανοι εἰς ἀπάσας τὰς συνοικίας τῆς πόλεως μαζ. Ὁτε πρόκειται νὰ ἀποστάσωμεν γέροντας ἐκ τοῦ ξίφους τῶν Μωαμεθανῶν, γυναῖκας ἐκ τῆς δουλείας, δειλὰς παρθένους ἐκ τῆς ἀτιμίας καὶ νὰ διατηρήσωμεν παιδία εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν, ποία γυνή, ποία μητέρα θὰ ἡδύνατο νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀξεπαινον ἀποστολὴν τῆς συλλογῆς δώρων, προωθισμένων νὰ προμηθεύσουν ὅπλα, πυρομαχικὰ καὶ τροφὰς ἀκόμη εἰς τοὺς γενναίους ύπερασπιστὰς τόσων ἀθώων θυμάτων. Πεπεισμένοι περὶ τῶν εὐσεβῶν συναισθημάτων, τὰ δποῖα ἐδρεύουν εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν, παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν τιμὴν συμμετοχῆς εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἔρανου εἰς τὴν συνοικίαν ὑμῶν»¹⁵.

Ἐξαιρέσει ἐλαχίστων περιπτώσεων, αἱ ἐφημερίδες τῆς Λυδίας προέβαλον καὶ ἐνίσχυσαν οημαντικῶς τὴν εὐγενῆ ταύτην πρωτοβουλίαν. Τὰ δημοσιεύμενα καθημερινῶς ἄρθρα ἀποσκοποῦν νὰ συγκινήσουν τὴν κοινὴν γνώμην, διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν συμφορῶν τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ καὶ τῆς δεινῆς θέσεως τῶν μαχίμων δυνάμεων τοῦ ἐλληνικοῦ έθνους μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἰμπραῆμ πρὸς καταστολὴν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐκτὸς τῶν συναισθημάτων τοῦ οἴκτου, τῆς συμπαθείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἐπιζητεῖται, ὅπως ἐξαφθῇ καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων τῆς Λυδίας ἐναντίον τῶν ἀπίστων Μωαμεθανῶν. Ἡ ἐφημερίς μάλιστα *Eclaireur du Rhône*¹⁶ κατακρίνει δριμύτατα τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κλήρου καὶ ίδιαιτέρως τῶν μοναχικῶν ταγμάτων ἐναντὶ τοῦ ἵερου ἄγῶνος τῶν ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀναφέρουσα τὰς ἀόκνους προσπαθείας μοναχῶν κατὰ τὸ παρελθόν πρὸς ἔξαγορὰν ὑποδουλωθέντων χριστιανῶν, τονίζουσα τὴν ἀνάγκην μετοχῆς τῶν ὑ-

14) Ἀριθ. Φ. 49, σ. 1η.

15) Ἀριθ. Φ. 97, σ. 2α.

16) Ἀριθ. Φ. 97, σ. 1η.

πηρετῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν γενικήν κίνησιν ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἐλλήνων καὶ ἐκφράζουσα τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῆς διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν εὑρυτάτης δημοσιότητος διὰ τῶν γνωστῶν μέσων διαφημίσεως τοῦ ἔρανου τῶν κυριῶν τῆς Λυδίας.

Πρὸ τῆς λήξεως τοῦ ἔρανου, ἡ ἐφημερὶς *Eclaireur du Rhône* σπεύδει νὰ ἔξαγῃ τὰ πρῶτα ουμπεράριματα καὶ νὰ διαπιστώσῃ ὅτι, μολονότι ὑπῆρχαν θύραι ἐρμητικῶς κεκλειομέναι εἰς τὴν φωνὴν τῆς φιλανθρωπίας, ἡ ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων ἐνέργεια τῶν κυριῶν τῆς Λυδίας εὗρε μεγάλην ἀπήχησιν μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ ιδιαιτέρως μεταξὺ τῶν λαϊκῶν τάξεων. Μετὰ διήμερον ἡ ἐφημερὶς ἐπιτίθεται ἐναντίον τῆς *Gazette Universelle de Lyon*, ἥτις χαρακτηρίζει ὡς ἀστερημένους ἀγνότητος τοὺς ἐπιδεικνύοντας ἐνδιαφέροντα διὰ τοὺς ὄμοιθρήσκους ἀδελφοὺς τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τὰς ἐν Ἐλλάδι καταστραφείσας ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς βαρβαρότητος Ἐκκλησίας καὶ διὰ τὴν τύχην τῶν παρθένων ἐν μέσῳ τοῦ μένοντος καὶ τοῦ φανατισμοῦ τῶν ἀπίστων μωαμεθανῶν, διότι οὗτοι πρὸ τριακονταετίας περίπου ἀπεγύμνωσαν πρὸς ἵδιον ὄφελος τὰς ἐν Γαλλίᾳ Ἐκκλησίας, ἐβεβήλωσαν τὰ θεῖα καὶ κατεδίωξαν τὸν καθολικὸν κλῆρον. Οὕτω τὸ ἐν λόγῳ ὅργανον τῶν συντηρητικῶν τῆς κυβερνήσεως δὲν διστάζει πρὸ τῆς γιγαντιαίας ἔξαπλώσεως τοῦ φιλελληνικοῦ ρεύματος, ὅπως ὑπομνήση παλαιὰ πολιτικὰ πάθη, προσωπικὰς φιλοδοξίας, ἐγκλήματα τοῦ παρελθόντος καὶ θρησκευτικὰ μίση, τείνουσα εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τῆς δλεθρίας δικονοίας τῆς περιόδου τῆς Τρομοκρατίας καὶ τῆς πρώτης παλινορθώσεως τῶν Βουρβώνων εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Ἡ ἐφημερὶς *Eclaireur du Rhône* διαβλέπουσα τὸν ἀνωτέρω κίνδυνον, ψέγει τὸν τόνον τῆς πολεμικῆς τοῦ ἀντιπάλου δημοσιογραφικοῦ ὅργανου τῆς συμπολιτεύσεως, εἰσιηγεῖται τὴν λήθην τῶν τραγικῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος, ὃν ὑπεύθυνοι ἀνευρίσκονται εἰς ἀπάσιας τὰς πολιτικὰς ὄμάδας, ἀναφέρει ὅτι ἡ θρησκεία καὶ ἡ Ἐκκλησία θὰ ἔξηρχοντο τετρωμέναι ἐκ τοῦ πάθους καὶ τῆς βιαιότητος τῶν ἀδεξίων ὑπερασπιστῶν αὐτῶν καὶ τονίζει ὅτι πρὸ τῆς ὑποθέσεως τῶν Ἐλλήνων «ἄπασαι αἱ καρδίαι συμφωνοῦν, ἄπασαι αἱ δικόνοιαι κατευνάζονται καὶ δἱ ὄμοιφώνου ἀποφάσεως ἄπαντες οἱ Γάλλοι παρέχουν τὴν ὄφειλήν, ἥτις πρόκειται ὅπως ἔξαγοράσῃ τοὺς Ἐλληνας ἐκ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν»¹⁷. Εἰς τὴν τετάρτην οελίδα τοῦ ἴδιου φύλλου δημοσιεύεται καὶ τὸ ποίημα *Donne je aux Grers*¹⁸, ἀφιερωμένον εἰς τὰς κυρίας τῆς Λυδίας ἐπ' εὐκαρίψη τοῦ ἔρανου ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων. Πρόκειται περὶ τεοσάρων ὀκταστίχων στροφῶν, αἵτινες δὲν παρουσιάζουν ιδιαιτέραν λογοτεχνικὴν ἀξίαν, διότι ἂν καὶ ἔξι ἀπόψεως μετρικῆς οἱ ὀκτασύλλαβοι στίχοι εἶναι τέλειοι καὶ ἡ σταυρωτὴ δημοικαταληξία κατὰ κανόνα πλουσία, ἡ δλη σύνθεσις τοῦ ποιήματος φέρει τὰ οημεῖα τῆς προχειρότητος, προφανῶς, διότι ὁ ποιητὴς ἐπεθύμει, ὅπως οἱ στίχοι αὐτοῦ δημοσιευθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔρανου πρὸς προβολὴν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῶν εὐγενῶν κυριῶν τῆς Λυδίας. Ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῆς προστακτικῆς προτάσεως *Donne je aux Grers*, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον ἐκάστου περιπτοῦ στίχου, καθίσταται φορτικὴ καὶ παρέχει εἰς τὸ ποίημα τὴν ἐλαφρότητα τῶν ρωμαντικῶν ἀσμάτων τῆς περιόδου ταύτης. «Οοσον ἀφορᾶ τὸ περιεχόμενον, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπιδιώκει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἱεροῦ ἔργου τῆς συγκεντρώσεως χρηματικοῦ ποσοῦ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν τῶν Ἐλλήνων καὶ ἀπόσεισιν τοῦ μισητοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ:

17) Ἀριθ. Φ. 102, σ. 2a, 25 Ἀπριλίου 1826.

18) Τὸ ποίημα ὑπογράφεται διὰ τῶν ἀρχικῶν J.A.L. καὶ ἔξι ἀστερημένων, ἀντιπροσωπευόντων πιθανῶς τὰ ὑπόλοιπα γράμματα τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ποιητοῦ.

DONNEZ AUX GRECS

Chant dédié aux dames de Lyon
 A l' occasion de la quête en faveur
 des Hellènes

Donnez aux Grecs, vous que la France
 Chérit et nomme ses enfants.
 Donnez aux Grecs, et leur constance
 Brisera le joug des tyrans,
 Donnez aux Grecs; leur sainte cause
 Est celle de l' humanité;
 Donnez aux Grecs, leur sang arrose
 Un sol né pour la liberté.

Donnez aux Grecs; leur gloire antique
 Par vos bienfaits rajeunira;
 Donnez aux Grecs, et pour l' Attique
 Le siècle du goût renaîtra.
 Donnez aux Grecs... Vaillants, sublimes!
 C' est un peuple entier de héros;
 Donnez aux Grecs; nobles victimes,
 Bravant le fer de leurs bourreaux.

Donnez aux Grecs; eux le monde
 Vit des arts briller le flambeau;
 Donnez aux Grecs; leur main féconde
 Crée l' image du vrai beau.
 Donnez aux Grecs; un nouvel être
 Attend ces généreux soldats;
 Donnez aux Grecs; ils ont vu naître
 Aristide et Léonidas.

Donnez aux Grecs; tendres épouses,
 Voyez leurs femmes s' immoler.
 Donnez aux Grecs; soyez jalouses
 Des vertus qu' elles font briller.
 Donnez aux Grecs; leur voix éteinte
 Va renaître pour vous bénir;
 Donnez aux Grecs; cette oeuvre sainte
 Embellira votre avenir.

Έτέραν οιμαντικήν ἐκδήλωσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἀ-
 πετέλεοεν ἡ, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σατωθριάνδου εἰς Λυῶνα τὴν 4ην
 Μαΐου 1826, διοργάνωσις συναυλίας εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Χρηματιστηρίου τὴν
 6ην ἀπογευματινὴν τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Δυστυχῶς δρωσὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς πό-
 λεως ἐπενέβησαν καὶ ἀπιγρύρευσαν τὴν ἐπικόλλησιν ἐπὶ τῶν τοίχων διαφημι-
 στικῶν προγραμμάτων, ἐφ' ὅσον ἡ διὰ τοῦ τύπου ἀγγελία τῆς συναυλίας ἦτο
 ἀδύνατος ἔνεκα τοῦ ἀπρόσπου τῆς διοργανώσεως αὐτῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο
 ὑπῆρξεν ἀφορμὴ αὐστηρὰς κριτικῆς ἐκ μέρους τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐνεργείας
 τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, αἱ ὅποιαι ἐστρέφοντο πλέον ἀναφανδὸν ἐναντίον τῆς

φιλελληνικής κινήσεως εἰς Αυῶνα. Είχον όμως τὴν ἄδειαν καὶ τὸν χρόνον, ὅπως ἀφιερώσουν ἐκτενεστάτας περιγραφὰς¹⁹ τῆς συναυλίας, τῆς ὁποίας τὰ ἀσηματα ἀνεφέροντο ἐμπέσως εἰς τὴν ἔθνικὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ παρουσία τοῦ Σατωριάνδου εἰς τὴν Λυῶνα ἔδωκε νέαν ὥθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ κορύφωσιν τοῦ φιλελληνικοῦ πνεύματος. Τῇ ὑποδείξει αὐτοῦ ὁργανοῦται φιλολογικὴ καὶ μουσικὴ ἐστιτύπωσις εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Hôtel du Nord τὴν 29ην Μαΐου ὑπὲρ τῶν οκοπῶν τῶν φιλελληνικῶν Ἐπιτροπῶν τῇ συμμετοχῇ πολλῶν καλλιτεχνῶν τοῦ μελοδράματος. Ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος τὰ κέντρα ψυχαγωγίας τῆς πόλεως ἔσπευσαν, ὅπως ὑπηρετήσουν τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων, παρέχοντα τὰς εἰσπράξεις εἰδικῆς ἐορταστικῆς ἐκδηλώσεως ἐκ τῶν προτέρων καθοριζομένης καὶ δεόντως προετοιμαζομένης, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς εὐρισκομένης εἰς κρίσιμον καμπῆν, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Παραλλήλως αἱ ἐφημερίδες τῆς Λυῶνος, ἐγκαταλείπουσαι πλέον τὴν ἀπόδειξιν καὶ προσβολὴν τοῦ νομίμου δικαιώματος τῶν ὑποδούλων πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ βαρβάρου τουρκικοῦ ζυγοῦ, τονίζουν ἰδιαιτέρως τὰς δυσχερείας τοῦ ἀγῶνος, τὰς δυστυχίας τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ καὶ τὴν ἡρωϊκὴν ἀπόφασιν τῶν ἀγωνιστῶν νὰ θυσιασθοῦν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ουγκινήσουν τὰ συναισθήματα τοῦ οἴκτου, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ θαυμασμοῦ ὑπὲρ τῶν ἐγερθέντων ἐναντίον τῆς ἡμισελήνου Χριστιανῶν.

Μέχρι τέλους τοῦ Ιουνίου 1826 ἡ φιλελληνικὴ ἐν Λυῶνι κίνησις δὲν εἶχεν ὀργανωθῆ ἐποίημας, ἢτοι δὲν εἶχε συσταθῆ εἰδικὴ Φιλελληνικὴ Ἐταιρεία πρὸς συντονισμὸν τῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐκδηλώσεων καὶ καθορισμοῦ τῶν μέσων πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ εὐρισκομένου εἰς κρίσιμον σημεῖον ἀγῶνος τοῦ ἀναγεννωμένου ἐλληνικοῦ λαοῦ. Ὁσάκις παρίστατο ἀνάγκη, συνεκροτείτο ἐπιτροπὴ δι' ἐκάστην προγραμματιζομένην φιλελληνικὴν ἐκδήλωσιν. Τὴν 21ην Ιουλίου ὅμως δημοσιεύεται εἰς τὸν τύπον²⁰ ἡ ἀπόφασις εἴκοσι καὶ ἐνὸς κατοίκων τῆς Λυῶνος, ὅπως συγκροτήσουν φιλανθρωπικὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ κείμενον τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης ἔχει ὡς ἔξης:

«Ἡ εὐγενὴς καὶ νόμιμος ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν ἡλιθίων καὶ ἀγροίκων κυριάρχων αὐτῶν ἐξερράγη ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ἀπασαι αἱ γενναῖαι καρδίαι συνεκινήθησαν ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν δυστυχιῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τοῦ λαοῦ τούτου, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη ἵνα ἀποτελέσῃ εἰς πάντα χρόνον τὸ παραδειγματικόν τῶν ἀλλων λαῶν. Ἰκανὰ δῆμος δάκρυα οἴκτου καὶ θαυμασμοῦ προσεφέρθησαν εἰς τὰς ἀρετάς, εἰς τὰς κακοτυχίας τῶν Ἑλλήνων ἵκανα ἀσματα νῦνησαν ἀπάσας τὰς δόξας αὐτῶν· ἡ θέσις αὐτῶν ἀπαιτεῖ ἀποτελεσματικὴν βοήθειαν ὁφείλομεν ὅπως παρασχωμεν αὐτοῖς, ἂν δῆλος τὴν χεῖρα ἡμῶν, δῆλα καὶ δῆρον.

Οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ κατανοοῦν ἐπὶ τέλους ὅτι πρόκειται περὶ τῆς πλέον ἴερῆς ὑποθέσεως. Μάλιστα, ἡ πλέον ἴερὰ ὑπόθεσις! Δὲν πρόκειται περὶ ἐκείνης τῆς θησηκείας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἐλευθερίας; Τῆς θρησκείας τοῦ Εὐαγγελίου, ἡτις ἀπήλλαξεν ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας; τῆς ἐλευθερίας, ἡτις εἶναι τὸ θεῖον δικαίωμα

19) ECLAIREUR DU RHONE, ἀριθ. Φ. 107, σ. 4η, 6 Μαΐου 1826 καὶ ἀριθ. Φ. 108, σ. 1η. JOURNAL DU COMMERCE, ἀριθ. Φ. 373, σ. 3η, 10 Μαΐου 1826. INDEPENDANT ἀριθ. Φ. 55, σ. 1η, 7 Μαΐου 1826.

20) JOURNAL DU COMMERCE, ἀριθ. Φ. 404, σσ. 1—2. INDEPENDANT, ἀριθ. Φ. 87, σ. 1η.

τού ἀνθρωπίνου εῖδους; Ἡ Ἀγγλία, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἡ Ἐλβετία, τὸ Βέλγιον, ἡ Πρωσία, ἡ Σουηδία, ἡ Πολωνία, κράτη τινὰ τῆς Γερμανίας καὶ ἡ Γαλλία τείνουν χεῖρα βοηθείας πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Διάφοροι δργανώσεις συνεκροτήθησαν καὶ ωργάνωσαν βοηθείας. Μία ἐκ τῶν ποώτων ἴδρυθή εἰς Παρισίους πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, σύγκειται ἐξ ἀνδρῶν, ὃν ἡ Γαλλία τιμᾷ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ προτερόγηματα.

Ἡ Μασσαλία, ἥτις συνδέει τρόπον τινά τὴν Γαλλίαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὥφειλεν, δπως προσφέρῃ παρομοίαν δργάνωσιν: εὑρέθησαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην πρόθυμοι καρδίαι, ἵνα ἐκπληρώσουν τὸ ἐν λόγῳ χρέος.

Ἡ Λυών τοσοῦτον εὐτυχῶς κειμένη μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων δὲν ἥδυνατο, δπως παραμείνῃ ἀδιάφορος παρουσίᾳ μεγίστων ἐνδιαφερόντων. Ἡ ζωηρὰ αὐτῆς συμπάθεια διὰ τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων, τῆς ὁποίας ἔδωκεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου δείγματα, τὸ πλῆθος τῶν ἀρωγῶν, ἃς δυνάμεθα εἰσέτι, δπως παράσχωμεν τούτοις, πᾶν ἐκάλει τὴν δευτέραν πόλιν τῆς Γαλλίας, δπως δημιουργήσῃ Ἐπιτροπὴν κατὰ τὸ παράδειγμα ἑκείνων τῶν Παρισίων καὶ τῆς Μασσαλίας, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς σύνδεσμος τούτων.

Πολλῖται τινές, διαπνεόμενοι ὑπὸ τῶν ἴδιων συναισθημάτων ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων, συνηῆλθον καὶ ἀπεφάσισαν τὴν δργάνωσιν αὐτῶν εἰς ἐπιτροπὴν ἐν Λυώνι, ἐλπίζοντες ὅτι ἡ μεγάλη καὶ πλουσία αὕτη πόλις, ἥτις ἐδοκίμασεν ὡσαύτως χρόνους δυστυχίας καὶ ἡρωΐσμοῦ, θὰ διπλασιάσῃ τὸν ἔηλον καὶ τὴν γενναιοδωρίαν ὑπὲρ ἐνὸς καταπιεζομένου καὶ ὑπερόχου λαοῦ».

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη σύγκειται ώς ἔξης:

Couderc, βουλευτής — Lafabregue, ἔμπορος — Lortet, ἰατρός — Totombert, δικηγόρος — Joannon - Navier, συμβολαιογράφος — Baudrier, δικηγόρος — Bontoux, ἔμπορος — De Boubée, κτηματίας — Charrasson Jeune, ἔμπορος — Chardiny, ἔμπορος — Charlet, συνταγματάρχης ἐ.ἄ. — Dugas - Montbel, συγγραφεὺς — Dumas, κτηματίας — Georges, ἔμπορος — Gilibert, ἔμπορος — Guition, κτηματίας — Jacquemet, ἔμπορος — Novallet, ἔμπορος — Prunelle, ἰατρός — Roche, ἔμπορος — Vachon - Lubert, ἔμπορος.

Ἡ Φιλελληνικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Λυώνος, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας περιελαμβάνοντο εἰς βουλευτής καὶ τρία μέλη²¹ τῆς Ἀκαδημίας τῆς πόλεως, συνέδεσε τὸ δόνομα αὐτῆς πρὸς τὴν τελευταίαν φάσιν τῶν ἐκδηλώσεων συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἐλληνας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην σημαντικὴν ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ὑποθέσεως ὑπῆρξεν ἡ "Ἐκθεσίς ἔργων τέχνης, διοργανωθεῖσα ὑπὸ συσταθείσης ἐπὶ τοῦτο εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ φιλελληνικοῦ Συλλόγου τῆς Λυώνος. Τὴν 16ην Αὐγούστου ἀποστέλλεται εἰς τὸν τύπον²² ἐγκύκλιος τῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίθενται λεπτομερῶς οἱ οκοποὶ τῆς νέας φιλανθρωπικῆς ἐκδηλώσεως καὶ καλοῦνται οἱ καλλιτέχναι τῆς πόλεως νὰ συμβάλουν διὰ τῆς προσφορᾶς ἔργων τέχνης καὶ ἑτέρων ἀντικειμένων εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν βοήθειαν τῶν πτωχῶν οἰκογενειῶν τῆς Λυώνος, μαστιζομένων ὑπὸ τῆς ἀεργίας, ώς καὶ εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν θυμάτων τῆς ἀλώσεως τοῦ ἡρωϊκοῦ Μεσολογγίου. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἀξιόλογον

21) DUGAS — MONTBEL, GILIBERT καὶ PRUNELLE.

22) INDEPENDANT, ἀριθ. Φ. 93, σ. 2a, 18 Αὐγούστου 1826. JOURNAL DU COMMERCE, ἀριθ. Φ. 417, σ. 2a. 20 Αὐγούστου 1826. Ἡ ἐν λόγῳ ἐγκύκλιος ἀπεστάλη ὡσαύτως εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως καὶ εἰς τοὺς θεράποντας τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν.

βοήθειαν παρέσχον καὶ αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι τῆς πόλεως, ἐνῷ ἀντιθέμεναι εἰς τὴν φιλελληνικὴν κίνησιν ἐφημερίδες ἐπεδοκίμασαν τὴν ἀνωτέρω ἐκδήλωσιν, ἐφ' ὅσον αἱ εἰσπράξεις προωρίζοντο κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὲρ τῆς ἐνιούχουσεως ἀπόρων ἐργατῶν τῆς πόλεως²³.

Εἰς τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων ἐδημοσιεύθησαν ὡσαύτως πολυάριθμα λογοτεχνικὰ κείμενα ἔμμετρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἀποκήσεως τὴν ὁποίαν ἔσχεν ἐπὶ τῶν λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κύκλων τῆς Λυῶνος ὁ ὑπὲρ·ἀνεξαρτησίας ἄγων τῶν προγόνων ἡμῶν. Προεισαγωγικῶς πρέπει νὰ ἀναφερθῇ ὅτι τὰ δημοσιευθέντα εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον ποιήματα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν παρουσιάζουν κατὰ κανόνα μεγάλην λογοτεχνικὴν ἀξίαν. Συντιθέμενα πολλάκις, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπήρειαν τῶν γεγονότων, ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος, ἐνίστε μάλιστα ὑπὸ ἀγνώστων στιχοπλόκων, πλὴν ἀκραψιῶν φιλελλήνων, τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα οὐδόλως ἀπέβλεπον εἰς τὴν διεκδίκησιν λογοτεχνικῶν δαφνῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ φιλελληνικοῦ ρεύματος καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν πρακτικῆς φύσεως ἐκδηλώσεων συμπαθείας ὑπὲρ τῶν ἀγωνίζομένων Ἐλλήνων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα ἀναφέρονται ἀφ' ἐνδὸς μὲν εἰς συγκεκριμένας φιλελληνικὰς ἐν Λυῶνι ἐκδηλώσεις, ὡς ὁ διοργανωθεὶς ἔρανος, ἢ ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων παράστασις τῆς τραγωδίας «Λεωνίδας» τοῦ Pichald καὶ ἡ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀφίξεως τοῦ Σαταβριάνδου δοθεῖσα συναυλία εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Χρηματιστηρίου, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς ἡ πιτώσις τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Κανάρη. Ὑπάρχουν τέλος ποιήματα ἀναφερόμενα κατὰ τρόπον γενικὸν καὶ ἀνώνυμον εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔξαίροντα κατὰ κανόνα τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ὑποδούλων ἀγωνιστῶν, διεκτραγωδοῦντα τὰς συμφοράς αὐτῶν καὶ ψέγοντα ἐντόνως τὴν ἀδιαφορίαν τῆς Δύσεως πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τὰ κυριώτερα θέματα περὶ τὰ ὅποια στρέφεται ἡ ἀνωτέρω φιλελληνικὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης διφειλομένη εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν μητέρα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἔξαρσις τοῦ ἀρχαίου Ἐλληνικοῦ μεγαλείου, ἡ ἀπέχθεια πρὸς τὴν μακραίωνα δουλείαν ἐνδέξου ἄλλοτε λαοῦ, ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν ἐπιτευγμάτων τῶν ἀγωνιστῶν, ἡ περιγραφὴ τῆς δυστυχίας τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ καὶ ἡ αὐστηρὰ κριτικὴ τῆς ἀρνητικῆς στάσεως τῶν κυθερνήσεων τῆς Εὐρώπης ἔναντι τῆς Ἱερᾶς ὑποθέσεως τῶν Ἐλλήνων. Ἀξιοσημείωτον ὡσαύτως εἶναι ὅτι εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐπικολυρικὰ ποιήματα εἶναι ἐμφανεστάτη ἡ ἐπίδρασις τοῦ ρωμαντισμοῦ, ὁ ὅποιος ἥκμαζε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ χρώμα τῆς Ἀνατολῆς, αἱ ἴδιαζουσαι συνθῆκαι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας παρείχον τὴν εὔκαιρίαν εἰς τοὺς ποιητάς, δῆπος προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰς λογοτεχνικὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς των. Τῆς ρωμαντικῆς ὅμως διαθέσεως ὑπεριοχύει ὁ διδακτικὸς τόνος, διότι ἀπαντεῖς οἱ φιλέλληνες ποιηταὶ τῆς Λυῶνος ἀποσκοποῦν νὰ συγκενήσουν τοὺς ἀναγνώστας αὐτῶν καὶ νὰ ἀποδεῖξουν ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ὁμοθρήσκων ἀδελφῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐσεβείας καὶ ἐκ τῆς φιλανθρωπίας τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Δύσεως.

Ἐπανειλημμένως ἡ ἐφημερὶς «Journal du Commerce» διωργάνωσε ποιητικούς διαγωνισμούς, οἱ ὅποιοι συνήθως εἶχον ὡς θέμα ἐπίκαιρα γεγονότα. Ἡ

23) Τὸ ἥμισυ τῶν εἰσπράξεων, ἦτοι τρεῖς χιλιάδες φράγκα, ἀπεστάλη εἰς τὸν ἐν Γενεύῃ διαμένοντα φιλέλληνα Ἐϋնάρδον ὑπὲρ τοῦ συγκεκριμένου σκοποῦ τῆς ἔξαγορᾶς δούλων Ἐλλήνων ἢ τῆς παροχῆς πολεμοφόδιων εἰς τοὺς ἀγωνιστάς.

έφημερίς καθώριζεν ἐκ τῶν προτέρων ζεύγη τινὰ ὄμιοιοκαταληκτουσῶν λέξεων, τὰς ὁποίας οἱ μετέχοντες τοῦ διαγωνισμοῦ ὥφειλον νὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τὴν δεδομένην οειράν. Εἰς τὸ φύλλον²⁴ τῆς Κυριακῆς 13ης Αὐγούστου 1826 δημοσιεύονται αἱ ὑπὸ συνδρομητοῦ τινος τῆς ἐφημερίδος ἀποσταλεῖσαι ὄμιοιοκαταληξίαι, αἵπινες ἔδει ὅπως τεθοῦν εἰς τὸ τέλος ισαρίθμων ἀλεξανδρείων²⁵ στίχων. Ὡς προθεσμία ὑποβολῆς τῶν ποιημάτων ὡρίζετο ἡ 21η τοῦ μηνὸς καὶ ὡς ἔπαθλον διὰ τὸν νικητὴν ἀντίτυπον τῶν τετρατόμων ἔργων τοῦ Ρακίνα, προσφερθέντων ὑπὸ τοῦ ἀγγώστου συνδρομητοῦ, ὅστις καὶ ἀπέστειλε τὰ ζεύγη τῶν ὄμιοιοκαταληξιῶν. Οὕτως ἐκτὸς τῆς ὄμιοιοκαταληξίας προκαθωρίζετο αὐντηρᾶς τὸ μέτρον καὶ ὁ χρόνος συνθέσεως τῶν ποιημάτων. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι, ἀν καὶ οὐδὲν ἀναφέρηται περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ὑποβληθησομένων εἰς τὸν διαγωνισμὸν στιχουργημάτων, ἄπαντα ἔχουν ὡς ὑπόθεσιν τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἡρωϊκὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ἐρμηνεύεται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῆς ἐπικαιρότητος καὶ τῶν φιλελληνικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς προθέσεως τοῦ ἐπινόησαντος τὰ ζεύγη τῶν ὄμιοιοκαταληξιῶν συνδρομητοῦ, ὅστις ἀναφισθῆτως διεπνέετο ὑπὸ ἀκοινωνῶν συναισθημάτων συμπαθείας πρὸς τοὺς διεξάγοντας δεινὸν ἀγῶνα Ἑλληνας. Ἀπλῇ παράθεσις τῶν ὄμιοιοκαταληκτουσῶν λέξεων πείθει ὅτι οἱ τριάκοντα στίχοι ἔκαστου τῶν διαγωνισθέντων ποιημάτων μόνον εἰς τὴν ἑθνικὴν ἔξεγερον τοῦ 1821 θὰ ἡδύναντο, ὅπως ἀντλήσουν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν: *attendrie - patrie, pastrépas, vengeance - arrogance, horreur - ardeur, grossière - meurlrière, mort - Hector, funéraires - adversaires, irrités - calamités, triomphante - fumante, remparts - étendards, destinée - infortunée, Argos - Travaux, Pamentable - irrévocabile, impuissant*²⁶.

Εἰς τὸ φύλλον²⁷ τῆς 23ης Αὐγούστου ἀνακοινοῦται τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ διαγωνισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβλήθη μέγας ἀριθμὸς στιχουργημάτων. Οὕτω τὸ βραβείον ἀπονέμεται εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ο Μάρκος Μπότσαρης εἰς τὰς Θερμοπύλας» ποίημα, ἀνῆκον εἰς J.O. ὅστις καὶ προσκαλεῖται, ὅπως διέλθῃ ἐκ τῶν γραφείων τῆς ἐφημερίδος πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐπάθλου. Ή σύνταξις τῆς ἐφημερίδος²⁸ παρέχει τὴν πληροφορίαν ὅτι εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑπεβλήθησαν εἴκοσι καὶ ἔξι ποιήματα, τονίζει ὅτι ἡ ἀπονομὴ τοῦ βραβείου ἀπέδη ἔργον δυσκερές ἔνεκα τῶν ἰδιαιτέρων προτερημάτων πολλῶν συμμετοχῶν καὶ ἀναφέρει ὅτι ἡ τελικὴ κρίσις ἐπετεύχθη τῇ συμβολῇ εἰδικῶν προσώπων ἐκ τῶν λογοτεχνικῶν κύκλων τῆς Λυῶνος. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι τὸ βραβευθὲν ποίημα παρὰ τὰς δυσκερείας, ἀς παρενέθαλεν ἡ προκαθωρισμένη ὄμιοιοκαταληξία, παρουσιάζει ἰδιαιτέρων ἐνδιαφέρον, διότι δὲν στερεῖται οὕτορος, δυνάμιεως καὶ ἐπικοῦ μεγαλείου. Έξ αὐτού περιεχομένου τὸ ποίημα τοῦτο οκιαγραφεῖ ἐν συντομίᾳ τὸ πορτραΐτον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ ἔχυμενι ἰδιαιτέρως τὴν ἡρωϊκὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὅπως ἀγωνισθῇ μέχρις ἐσχάτων πρὸς ἀνάστασιν τοῦ ὑποδούλου Γένους καὶ ἀνανέωσιν τῶν ἐνδόξων κατορθωμάτων τῶν ἀρχαίων προγόνων ἡμῶν:

24) Ἀριθ. Φ. 414, σ. 4η.

25) Οὕτως ἐκαλεῖτο δὲ δωδεκασόλλαβος τῆς κλασσικῆς γαλλικῆς ποιήσεως.

26) Οἱ ποιηταὶ εἵλον τὴν ἐλευθερίαν ἐκλογῆς τῆς ὄμιοιοκαταληκτούσης μετὰ τοῦ ἐπιθέτου IMPUSSANT λέξεως, ὡς καὶ τοῦ ζεύγους ὄμιοιοκαταληξίας τῶν δύο τελευταίων στίχων.

27) Ἀριθ. Φ. 418, σ. 3η.

28) Ἀριθ. Φ. 419, σ. 2α, 25 Αὐγούστου 1826.

MARKO BOTZARIS AUX THERMOPYLES

..... il tombe

El a victoire en deuil s' élève de sa tombe.

(REGULUS de M. Arnaud).

Sur le déclin du jour, d' une voix attendrie
 Chantant Léonidas mourant pour sa patrie,
 Botzaris, dont la gloire accompagne le pas,
 Médite un grand projet, et rêve à son trépas.
 » Là sont nos oppresseurs, amis, dit - il, vengeance!
 » Du superbe Ottoman abaissons l' arrogance,
 » Portons JUSQU'EN SON CAMP le carnage et l' horreur.
 » Les ombres de la nuit secondent notre ardeur:
 » Libres et fiers enfants d' une tribu guerrière,
 » Allez, et saisissez votre arme meurtrièr;
 » Que le glaive partout frappe et donne la mort...
 » Vous trouverez Achille à la tente d' Hector...
 » J' y cours... Je vois déjà sur leurs lits funéraires
 » Les cadavres sanglants de nos fiers adversaires.
 » Effaçons en un jour dans leurs FLANCS irrités
 » Trois siècles d' esclavage et de calamités.
 » Puisse après nous la croix HEUREUSE et triomphante
 » Planer sur les débris de la Mecque fumante!
 » Puisse la liberté relevant nos remparts,
 » Dans nos cités encore planter ses étendards!
 » C' est ici qu' autrefois Sparte fut destinée,
 » A sauver par ses fils la Grèce infortunée:
 » Suivons ce noble exemple, et qu' aux rives d' Argos,
 » Dans Athènes, partout on dise nos travaux.
 » La patrie est en deuil, et sa voix lamentable
 » Dicté de notre mort l' arrêt irrévocable...
 » Amis, qu' il s' accomplisse et rendons impuissant
 » Le voeu secret des rois et l' effort du croissant». Il dit, combat, expire... et la naissante aurore
 Annonce à l' univers que Sparte vit encore.

'Η ἐφημερὶς L' Indépendant πιστεύει ότι διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Σταυροῦ ἔναντιον τῆς ἡμιοσλήνου εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συμμετοχὴ τῶν λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κύκλων εἰς τὴν φιλελληνικὴν κίνησιν, διότι ἡ τέχνη εἶναι ἵκανή, δύνας προθάλῃ καὶ τονίσῃ ἐπιτυχέστερον τὸ δίκαιον αἴτημα τῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ βαρβάρου δεσποτισμοῦ ἐγερθέντων Ἐλλήνων καὶ δύνας διεγείρη τὰ συναισθήματα τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἐνεργητικῆς συμπαθείας, λαμβάνοντα εἰς τὰς καρδίας τῶν φύσει ἐσωστρεφῶν καὶ ψυχρῶν κατοίκων τῆς Λυῶνος. Τοιούτον νομίζομεν εἶναι τὸ νόμιμα τῆς κατωτέρω «Ἐκκλήσεως πρὸς τοὺς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας τῆς Λυῶνος», δημοσιευθείσης εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ φύλλου²⁹ τῆς 21ης Ἀπριλίου 1826:

29) Αριθ. Φ. 48, σ. 1η. Τὴν ἔκκλησιν ταύτην ὑπογράφει ὁ συντάκτης τῆς ἐφημερίδος ALP, ὁ δύποιος ἐπανειλημμένως ἡσχολήθη περὶ τὰς φιλελληνικὰς καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις: Αριθ. Φ. 55, σ. 1η, 7 Μαΐου 1826 καὶ ἀριθ. Φ. 74, σ. 3η, 21 Ἰουνίου 1826.

«Ἐνγενῆ τέκνα τῶν τεχνῶν, μουσοτραφεῖς ποιηταί, σεῖς τῶν ὅποίων ἡ λύρα, ὁ χρωστήρος, ὁ προπλαστήρος, διεγείρουν τὴν φαντασίαν καὶ ἀνάπτουσιν ἡμᾶς διὰ τοῦ ἑροῦ πυρός τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποιηταί, ζωργάφοι, γλύπται, μουσουργοί, σεῖς ἄπαντες οἱ καλλιτέχναι τῆς Λυῶνος θὰ παραμείνητε ἀσυγκίνητοι καὶ ψυχροί ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν ἑράν υπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων;

Οἱ ἀδελφοί ὑμῶν τῶν Παρισίων ἔδοσαν ὑμῖν τὸ παράδειγμα. Συναυλίαι, φιλολογικαὶ συγκεντρώσεις, ἐκθέσεις ἔργων τέχνης, τὰ πάντα ἔχοησιμοποίησαν ἐκεῖνοι ἐπιτυχῶς.

Γνωρίζω ὅτι ἡ τυφλὴ τύχη ἀρνεῖται ὑμῖν πολλάκις τὰ δῶρα αὐτῆς, ἵνα παρασχῆτε ἀφειδῶς ταῦτα εἰς τὴν μετριότητα, ὅμως τὸ πνεῦμα ὥσαύτως εἶναι μία δύναμις.

Διάσημός τις ἥθιστοις ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν, ἵνα προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας τῆς σκηνικῆς ψευδαισθήσεως πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων. ἔκτοτε αἱ ἐκ τῶν πλέον διακεκριμένων κυριῶν ἡμῶν ἐνεργοῦν καθημερινῶς ἔρανον κατ' οἰκουν καὶ ἀποσύρονται πεφορτισμέναι διὰ τοῦ χουσοῦ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ διβολοῦ τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ὑστερόγματος τῆς κήρας. Δὲν φλέγεσθε, δπως καταστῆτε κοινωνοὶ τοσάντης ἀφοσίωσεως;

Μόνοι, οὐδὲν θὰ ἐπιτελῆτε διὰ τὰ ἡρωϊκὰ τέκνα τοῦ ἐθνους τούτου, εἰς τὸ ὄπιον ὀφείλετε τὰς ἐμπνεύσεις ὑμῶν, τὰς κλίσεις ὑμῶν, ἀκόμη καὶ τὰς καλὰς τέχνας, αἵτινες ἀποτελοῦν δι' ὑμᾶς πηγὴν τῶν ἡδίστων ἀπολαύσεων, τῶν εὐγενεστάτων ἐπιτυχῶν;

Σκεφθῆτε ὅτι οἱ στίχοι τοῦ Τυρταίου ὠδήγησαν εἰς τὴν νίκην ἐν ἐθνος ὀλόκληρον.

Ἄ! σᾶς ἴκετεύω ἐν ὀνόματι τῆς δόξης ὑμῶν, ἐν ὀνόματι τῆς δόξης τῆς γενεθλίου πόλεως ὑμῶν, ἐπισπεύσατε, ὑψώσατε τὴν φωνήν, ἵν τὰ θέλγητρα τῶν τεχνῶν καὶ ἡ μαγεία τῶν στίχων προδιαθέτουν καὶ ἀνοίγουν τὰς καρδίας εἰς τὸν ἔλεον, εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ εἰς ἄπαντα τὰ εὐγενῆ συναισθήματα. Μὴ ἀναμένητε, δπως ἡ ἀτεγκτος ἰστορία εἴπῃ, διηγουμένη τὰς σφαγὰς τῆς Ἑλλάδος:

«Ἄπασαι αἱ γενναῖαι ψυχαί, ἄπαντες οἱ καλλιτέχναι, ἄπαντες οἱ ποιηταί, ἄπαντες οἱ συγγραφεῖς τῆς Ἐνδόπτης καὶ τοῦ κόσμου ἥνωσαν τὰς προσπαθείας αὐτῶν, ἵνα προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγχρόνων αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ σταυροῦ. Ἐνώπιον τῆς ἑρᾶς ταύτης ὑποθέσεως ἐξηφανίσθησαν καὶ ἀπεσθέσθησαν αἱ χαραχθεῖσαι ὁροθεσίαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς φατοίας, τῆς ἀμύλλης τῶν προσόντων, τῆς διαφορᾶς τῶν ἐθνῶν. Ο, τι ἔνδοξον ὁ κόσμος συνεκεντρώθη διὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐνώσεως, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὅποιας ἡκτινοβόλουν οἱ Μπάϋρον, οἱ Châteaubriand, οἱ Villemain· μόνον οἱ καλλιτέχναι καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς Λυῶνος ἐτήρησαν σιγήν.»

Ἡ ἔκκλησις αὕτη εὗρε μεγάλην ἀπήχησιν μεταξὺ τῶν λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κύκλων τῆς Λυῶνος, οἵτινες προέβησαν εἰς διοργάνωσιν συναυλιῶν, χοροεοπερίδων, φιλολογικῶν συγκεντρώσεων, θεατρικῶν παραστάσεων καὶ ἐκθέσεων ἔργων τέχνης ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Περιπτὸν νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ ταχθεῖσαι ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐφημερίδες τῆς πόλεως ταύτης ἐνίσχυσαν παντὶ τρόπῳ τὰς ἀνωτέρω ἐκδηλώσεις. Εἰς τὴν ἐφημερίδα Indépendant μάλιστα, πρὶν ἀκόμη ὁ συντάκτης αὐτῆς ἀπευθύνει τὴν γνωστὴν ἔκκλησιν, δημοσιεύεται τὸ ποίημα τοῦ L. M. Fontan ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἄσμα τοῦ Κανάρη» τὸ ὅποιον ἀποδεικνύει τὴν εὐμενεστάτην διάθεσιν τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Λογίου Ἐρμοῦ ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς ὑπόθεσεως. Τὸ ποίημα παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν διαλόγου μεταξὺ Κανάρη καὶ

χοροῦ ἐξ Ἑλλήνων ναυτικῶν, ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ προσφιλὲς ποιητικὸν θέμα τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἐπιγνδρωμένου πλοίου πρὸς καταναυμάχησιν ἔχθρικῶν ναυτικῶν δυνάμεων καὶ συμβολὴν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ρωμαντικὰ στοιχεῖα ἀφθονοῦν τόσον εἰς τὴν μορφὴν ὅσον καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ στιχουργήματος. Οὕτως ὁ ποιητὴς προβάλλει κατὰ τὰς συνταγὰς τῆς γαλλικῆς ρωμαντικῆς οχολῆς τὸν ψυχικὸν κόσμον τῶν ἡρώων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς περιγραφούμενης φύσεως. Οἱ ισχυρὸς ἄνεμος προσ-αριόζεται πρὸς τὴν ὄρμὴν καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τῶν ἀγωνιστῶν, ὁ ἔναστρος οὐρανὸς ἀντικατοπτρίζει τὰς ἐλπίδας τῶν ὑποδούλων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐνῷ ἡ Θύελλα τῶν παρελθόντων ἐτῶν ἀποτελεῖ ουριολικὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τῆς βαρβάρου τουρκικῆς δουλείας, ἡ ὁποία ὅμιας ἀπέτυχεν, ὅπως συντρίψῃ τοὺς ὑπὸ τὸ πέλμα αὐτῆς διαβιοῦντας. Οἱ λόγοι τοῦ Κανάρη, περιλαμβανόμενοι εἰς τρεῖς στροφάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη εἶναι ὀκτάστιχος καὶ αἱ ἐπόμεναι δύο πεντάστοιχοι ἔκφραζουν τὴν γενναίοτητα, τὰ πατριωτικὰ συναισθήματα καὶ τὴν πεποίθησιν τῶν ἀγωνιστῶν εἰς τὴν τελικὴν νίκην ἐπὶ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἐνδόξου ἐλληνικοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἀντιθέτως ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν διάλογον τοῦ χοροῦ τῶν ναυτικῶν εἶναι ἀσήμιαντος καὶ ἐστερημένη παντὸς ἐνδιαφέροντος, περιοριζομένη εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῆς αὐτῆς τετραστίχου στροφῆς, ἐν εἴδει ἐπώδου, εἰς τὸ τέλος τῆς ὄμιλίας τοῦ πρωταγωνιστοῦ. Εἰς τὴν τελευταίαν στροφὴν ἐπειρθαίνει ὁ ποιητής, ἵνα περιγράψῃ τὴν ἔναστρον νύκταν στροφῆς - ναυτικής - τοῦ πλοίου, τοὺς κτύπους τῆς καρδίας τῶν ἡρώων καὶ τὸν ψίθυρον τῆς αὔρας. Ἡ μορφὴ τοῦ ποιήματος ἀκολουθεῖ ὠσαύτως τοὺς κανόνας τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἐναλλαγὴ διαφόρων μέτρων, δωδεκασυλλάβων καὶ ὀκτασυλλάβων οτίχων καὶ σύνθεσις στροφῶν, ἀποτελουμένων ἐκ περιττοῦ ἀριθμοῦ οτίχων, πρὸς ἐπίτευξιν ποικίλων ρυθμῶν διὰ τῆς διοικαταληξίας. Παρὰ ταῦτα, ἀν καὶ ὁ ποιητὴς ἀπέφυγε τὸν φορτικὸν ρητορισμόν, τὸ Ἀσμα τοῦ Κανάρη δὲν εἶναι ἀντάξιον εἰς δύναμιν καὶ πνοὴν τῶν ἡρώων καῶν κατορθωμάτων τοῦ τολμηροῦ πυρπολητοῦ.

CHANT DE CANARIS

CANARIS

Le vent du nord enflé nos voiles:
 Au combat! Soyons prêts, matelots;
 Voyez - vous dans les cieux scintiller les étoiles?
 Entendez - vous gronder les flots?
 De nos derniers adieux saluons ce rivage,
 Saluons ces bords protecteurs,
 Et cette anse tranquille où longtemps de l' orage
 Nous avons bravé les fureurs.

Choeur des matelots Grecs

Nous vous saluons tous, rivage, anse tranquille,
 Et vous, superbe Hydra, qu' environnent les mers;
 C' est nous qui les premiers avons brisé vos fers,
 Comme on brise un roseau fragile.

CANARIS

Tremblez, orgueilleux Ottomans;
 Le bronze destructeur, la flamme vengeresse,
 De ce vaste Archipel chasseront nos tyrans,
 Et nos mâts pavoisés apprendront à la Grèce
 Que ses guerriers sont triomphants

Choeur des matelots Grecs

Nous vous saluons tous, rivage, anse tranquille
 Et vous, superbe Hudra, qu' environnent les mers;
 C'est nous qui les premiers avons brisé vos fers,
 Comme on brise un roseau fragile.

CANARISCroix sainte! Drapeau glorieux!

Dans la riche Stamboul tu flotteras encore;
 Venez nous recevoir, mânes de nos aïeux;
 Vaisseau de Canaris, sur les flots du Basphore
 Trace un sillon victorieux!

Choeur des matelots Grecs

Nous vous saluons tous, rivage, anse tranquille,
 Et vous, superbe Hudra qu' environnent les mers,
 C'est nous qui les premiers avons brisé vos fers,
 Comme on brise un roseau fragile.

Déjà l' astre des nuits levant son front d' argent,
 De ses molles clartés blanchissait les nuages;
 De son léger frémissement
 Une brise embaumée agitait les cordages;

Une ardente jeunesse aux sublimes concerts
 Répond.....Le vaisseau part.....On écoute, immobile,
 Et ces eccents lointains frappent toujours les airs:
 C'est nous qui les premiers avons brisé vos fers,
 Comme on brise un roseau fragile.

L. M. FONTAN

Ἐτέραν οημαντικὴν λογοτεχνικὴν ἐκδήλωσιν ἀποτελεῖ ὁ ὑπὸ τῆς ιδίας ἔφημειρίδος προκηρυχθεὶς ποιητικὸς διαγωνισμὸς τνὴ 10ην Φεβρουαρίου 1826, ἐπ' εὐκαιρίᾳ οκηνικῆς διδασκαλίας εἰς Μασσαλίαν τῆς τραγῳδίας «Λεωνίδας» ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Δεσποινίδος Georges. Κατὰ τοὺς δρους τοῦ διαγωνισμοῦ τὰ ὑποβαλλόμενα πρὸς κρίσιν ποιήματα ἔπρεπε νὰ ἀναφέρωνται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν συγκίνησιν νεαροῦ τινος Ἐλληνος παρακολουθοῦντος τὴν ἔριηνείαν τῆς ὥραίας τραγῳδίας τοῦ Pichald, ἡ ὁποία ἔξυμνοῦσα

τὸν ἄθλον τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν, ὑπαινίσσεται τὴν ἔξέγερσιν τῶν ἀπογόνων τῶν Μαραθωνιάχων πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ μισητοῦ τουρκικοῦ δεοποτισμοῦ. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ διαγωνισμοῦ γνωρίζομεν μόνον ὅτι τὸ βραβεῖον ἀπενεμήθη εἰς τὸ στιχούργημα «*Un jeune Helléne à une représentation de Léonidas*» τοῦ ἐνθέριου φιλέλληνος καὶ γνωστοῦ ἐπιφυλλιδογράφου J. Arago. Ἡ ἐφημερὶς περιορίζεται εἰς τὸ νὰ δημοσιεύσῃ τὸ βραβευθὲν κείμενον εἰς τὸ φύλλον τῆς 12ῆς Μαρτίου 1826³¹, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν συμμετοχῶν εἰς τὸν διαγωνισμόν.

Ἐκτὸς τῶν ἐφημερίδων *Indépendant* καὶ *Journal du Commerce*, εἰς τὰς στήλας τῶν ὁποίων ἐφίλοξενήθησαν πολυάριθμα φιλελληνικὰ ποιήματα, καὶ τὸ ἐπίσημον ὅργανον τῶν φιλελληνικῶν κύκλων εἰς Λυδνα *Eclaireur du Rhône* ἐδημοσίευσεν ὡρισμένα ἔμμετρα κείμενα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν διενεργηθέντα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἔρανον. Ὡς ἥδη ἐλέχθη ἡ ἐφημερὶς αὐτῆς ἀπέδωκε μεγάλην οημασίαν εἰς τὰς πρακτικῆς φύσεως ἐνεργείας πρὸς οὐσιαστικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων καὶ προέβη εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῶν δημοσιευμάτων τῆς φιλολογικῆς στήλης αὐτῆς πρὸς τὴν ἐν λόγῳ κατεύθυνσιν. Ἀναμφισβήτητον πάντως εἶναι ὅτι ὁ ἡμερήσιος τύπος τῆς Λυδνος ἐξαιρέσει τῶν ἐφημερίδων *Gazette Universelle de Lyon* καὶ *Echo de l' Univers*, προέστη τῆς λογοτεχνικῆς φιλελληνικῆς κινήσεως ἐν Λυδνοῖς, ὅχι μόνον διὰ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὰς στήλας αὐτῶν ποιημάτων περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προβολῆς καὶ εὔμενοῦς κριτικῆς τῶν εἰς ιδιαίτερα τομίδια ἐκδοθέντων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην φιλελληνικῶν ποιημάτων, διαδραματίσας οὕτω τὸ πρῶτον ρόλον εἰς τὰς ἐκδηλώσεις συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους δεινῶς ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἑλληνας τῶν κατοίκων τῆς Λυδνος.

31) Ἀριθ. Φ. 31, σ. 3—4.

Άλη - Πασᾶς